

ISTENTISZTELETÜNK MEGÚJHODÁSÁNAK ÚTJÁN

Egyházi Képviselő Tanács a Misszió Bizottság javaslatára a lelkeszi teológiai értekezletek ez évi témájául istentiszteletünk és szertartásaink reformja témakört jelölte meg, azzal az elgondolással, hogy a munka eredményeképpen szülessen meg istentiszteleti rendünk régen óhajtott egységesítése, illetve a jelen kívánalmainak megfelelő reformja.

A munka megszervezése és jó menetele biztosítására E.K. Tanács mind a négy körből előadókat kért fel, akiknek feladatául jelölte meg a kör területén jelenleg érvényben, illetve gyakorlatban levő istentiszteleti rendek ismertetését, feltüntetve a megegyezéseket vagy az eltéréseket.

A felkért előadók: Kolozs—Tordai kör: Fazakas Ferenc; Maros—Küküllői kör: Simó Attila; Székelykeresztúr—Udvarhelyi kör: Gellérd Imre; Sepsiszentgyörgyi kör: Fülöp Árpád.

Az első negyedévi értekező feladatát képezte: „Istentiszteletünk hitelvi alapjai“ című előadás, melynek célja a hitelvi kérdések megvilágítása és az előadók által feldolgozott anyag ismertetése. Az egyes részkérdések alapos megvitatása után mindenik kör meghozta a maga javaslatát az istentiszteleti rend egységesítésére, ill. reformjára vonatkozóan.

Előadó afiai kérdőíveket állítottak össze, és azokat szétküldték a lelkeseknek. A beérkezett válaszok alapján próbálták meg képet adni a körükben gyakorolt hétköznapi és vasárnapi istentiszteleti formáról.

A következőkben ezekből az előadásokból adunk részleteket, mert a helyszűke nem ad lehetőséget azok egészben való közlésére.

I Fazakas Ferenc írja: „Az istentisztelettel és szertartásokkal való foglalkozás“ olyan probléma, melyet évek hosszú sora óta állandóan hanyagolunk... Mindig csak beszéltünk arról, hogy tenni kellene valamit e téren, de konkrétan semmit nem tettünk. Pedig a mai unitáriusnak megfelelő, a sokféleségnek, tarkaságnak véget vető egységes ágendáskönyv összeállítása vallásos életszükséglet.

A Kolozs—Tordai körben a hétköznapi istentiszteleteket általában hétfő reggel és szombat este tartják mindenik egyházközségben; van olyan gyülekezetünk is, ahol csütörtök este is tartanak istentiszteletet, esetleg bibliamagyarázatot. A sorrend tekintetében nincs nagy eltérés, általában a kolozsvári teológiai áhitat (préces) rendjét vették át és honosították meg, bár néhány egyházközség itt is sajátos sorrendet követ.

Nagyheti áhítatot az ún. sátoros ünnepek előtt tartanak, reggel és este, célja úrvacsorára előkészíteni híveinket.

A vasárnapi istentiszteletek sorrendje az egyházkör területén egységes képet mutat. Az eltérések a megkezdés időpontjában, a gyülekezet istentisztelet előtti, alatti és utáni magatartásában mutatkoznak.

„Ilyenkor, amikor egy átfogó, összefoglaló képet látunk magunk előtt, látjuk meg igazán, hogy mennyi eltérés, helyi szokás van életben. Ezeknek megvannak esetleg a maga előnyei, de sokkal károsabbak a hátrányai. Ilyenkor érezzük meg igazán, hogy tennünk kell valamit... A beküldött válaszokból, lelkészek megnyilatkozásaiból egyöntetűen arra lehet következtetni, hogy feltétlenül kell, szükséges a reform, a változtatás, az egyöntetűség. Szabadelvűségünk e téren semmilyen akadályt nem jelent. Végsősorban a gondolat, lelkiismeret, vallásszabadság nem összevisszaságot jelent. Egyöntetűség, meghatározott külső keret közt is lehet érvényesíteni ezen gondolatokat.“

A lelkészek véleménye alapján előadó pontokba foglalta az istentisztelettel kapcsolatos javaslatokat. Az alábbiakat emeljük ki ezek közül:

1 Az istentiszteleteinken több cselekvő részt kell biztosítani a gyülekezet tagjainak.

2 Egységessé kell tenni az istentisztelet menetét, valamint a résztvevő gyülekezeti tagok istentisztelet alatti magatartását.

3 Az istentiszteletet vezesse be az előfohász.

4 A derekas éneket lehetőleg énekeljük végig.

5 A Miatyánkot a gyülekezet mondja együtt hangosan a lelkésszel.

6 A textusfelvétel szövege legyen egyöntetű.

II Simó Attila történelmi visszapillantás után megállapítja, hogy „Krizsa János püspök idejétől kezdve a ma is honos istentiszteleti forma: kezdőének, derekas ének, ima, Miatyánk, közének, alapige-olvasás, prédikáció, Miatyánk, utóima, záró ének, már kialakult. Ezen a törvényessé vált formán nem változtatott mind a mai napig semmi főtanácsi határozat. Ha az utolsó 110 évet nézzük, a Maros—Küküllői egyházkör területén az istentiszteleti rend lényegében azonos. Legfennebb a helyi szokások vagy lelkészek buzgósága adott hozzá vagy szépített rajta valamit.“

Miután részletesen ismerteti az istentiszteleti rend egyes pontjai alapján az egyházközségekben gyakorolt helyi szokásokat, a következőt állapítja meg: „A fejlődő élet az egyházakat és köztük a miénket is további meglátásokra, további küzdelmekre, megvalósításokra, újításokra készítette. Lehet, nem is annyira a reformtörekvés, hanem inkább a szépítési cél vezette azokat, akik új színekkel gazdagították a régi istentiszteleti rendet. Ennek eredményeit látjuk, amikor körünk területén négy istentiszteleti formát tapasztalunk.“

„Az elmondottakból kitűnik, hogy az egységes istentiszteleti rend megbomlott, s bár a megkérdézett lelkészek kivétel nélkül jónak tartják az általuk használt formákat és hisznek azok léleképítő erejében: egységességet kell teremtenünk az istentiszteleti rendben.“

Előadó pontokba szedve ismerteti a lelkészek válaszaiból azokat a véleményeket vagy javaslatokat, amelyek szeretnének valami újat hozni, de azokat is, melyek a régít változatlanul akarják hagyni. Ezek alapján az alábbi következtetést vonja le:

„1 Mivel a régi egységes istentiszteleti rend megbomlott, egységeset kell kidolgozni. Állítsuk vissza a régit, fogadjuk el az újat, vagy értékes elemeiből kiválogatva, alkossuk meg az egységes unitárius istentiszteleti rendet.

2 Próbáljunk több cselekvési lehetőséget biztosítani a gyülekezeti tagoknak.

3 A réginél világosabbat, unitáriusabbat, jobbat kezdeményezni igen nehéz dolog. Vigyázzunk, ha a réginél különbet, értelmünkhöz, szívünkhöz közelebb állót nem alkothatunk, akkor ne romboljunk.“

III. Gellérd Imre kérdőívek alapján részletesen ismerteti a lelkész-kör véleményét a templomról és istentiszteletről. Mi az, ami jó, ami kielégíti a vallásos ember lelki igényeit, és mi az, ahol tenni kellene valamit. A véleményeket így foglalja össze:

„Nem a rend reformjára van szükség, hanem a tartalom reformjára. A lelkésznek nagy többsége ezen a téren igen óvatosan mozog. Érezzük, hogy szükség volna valamit tenni, de nem vagyunk tisztában azzal, hogy mit és miként... Általában minden lelkésznek az a véleménye, amit a recsenyédi jelentés így fejez ki: Kialakult istentiszteleti rendünket, annak felépítését megbontani nem látom szükségesnek. Szükséges azonban azt egy kicsit több lélekkel feltölteni. Hol zökkenőt érezünk, áthidalni, hol merev vagy száraznak tűnik, ott újraszövegezni vagy pár lelkes szóval ünnepélyesebbé tenni. Inkább díszíteni azt, ami van, mint a vajúdo hegyek hibájába esni.“

A kérdéssel szembeni állásfoglalás tekintetében a lelkészeket három csoportra osztja.

a) Ide azok tartoznak, akik semmi változást sem ajánlanak. Hivatkoznak pl. arra, hogy az istentiszteletet két személy végzi, s amíg az énekvezéri kérdés meg nem oldódik, semmiféle reformra nem gondolhatunk. Istentiszteletünk jelenlegi rendje tökéletesen kifejezi az unitarizmust, kielégíti az igényeket, nincs okunk változtatni rajta.

b) E csoportba azokat sorolja, akiknél kifejezésre jut ugyan a reformtól való tartózkodás, de ugyanakkor javasolnak is némi változtatást.

c) E csoport a reform híveié, akik azt állítják, hogy reformáljunk, de ne forgassunk fel mindent, csak néhány mozzanat hozzáadásával tegyük valamivel korszerűbbé istentiszteletünket.

A kör az alábbi igényekben ért egyet:

- A) A hívek aktívabb bekapcsolása az istentisztelet rendjébe.
- B) Az érzelmi oldal erőteljesebb kifejezése.
- C) Az egységesség igénye.
- D) Szín, változatosság.
- E) Az unitárius jelleg kidomborítása.

A fenti igényeket a következő eszközökkel kívánják szolgálni:

- egyszerű Miatyánk,
- főima beszéd után,
- a hitvallás beiktatása (a gyülekezet közösen mondja),
- közös Ámen,
- csendes ima,
- külön invokáció,
- unitárius himnusz a záró ének után vagy helyett.

IV. Fülöp Árpád megállapítása szerint a vasár- és ünnepnap i-
stentisztelet mozzanatai az egyházkör területén igen kevés eltéréssel
azonosak. Mindenütt háromszori harangszó előzi meg az istentiszteletet.
A harangozás szerves, nélkülözhetetlen része az istentiszteletnek, s ahol
szép szavú harang és hibátlan harangozás hívja a híveket, ez áhítat-
és hangulatkeltő voltánál fogva igen jó hatást gyakorol. A templomba
való bemenetel rendje legtöbb helyen az odaérkezés sorrendjében tör-
ténik, s attól függően is, hogy a templom a helység közepén vagy szé-
lén fekszik, egyházközségenként bizonyos árnyalatú eltérést mutat. Az
istentisztelet rendje nagyrészt megegyező képet mutat, különösen ami
a vasárnapi istentiszteletet illeti, bár itt történtek az utóbbi időben
kisebb változtatások, módosítások az egyéni kezdeményezés síkján. Áll
ez fokozottan a hétköznapi istentiszteletre, ahol lassan meghonosodott
a kolozsvári teológiai áhítat liturgiája. Ezzel kapcsolatban megjegy-
zük, hogy az előadás szerint éppen itt látjuk a legtöbb igényt a reform-
ra, az egységesebb istentiszteleti formára.

„Az alkalomnak megfelelő bibliai hely felolvasása, ima, csendes ima,
alkalmas énekek és áldás szép egységbe foglalva leginkább kielégítenék
az imára és elmélyedésre szomjúhozó emberi lelket.

Mindenesetre én valahol itt, ezekben szeretném, ha megtalálnók
jövőre egy prédikáció nélküli hétköznapi, vasár- és ünnepnap délutáni
istentiszteletnek az elemeit.“

„Az a meglátásom — írja tovább az előadó —, hogy az ezt követő
megbeszélések rendjén a maga természetes módján szépen kifejlik min-
den, s ami az idő méhében van, az megszületik... Úgy érzem, hogy nem
zárkozhatunk el mereven a formai változtatástól sem, ha az általános
tetszést és megelégedést hoz. Fontos, hogy egységesen és határozottan
tegyük magunkévá, amit közösen elfogadunk.“

Az előadó végső következtetése azonos azzal, amit az ürmösi jelen-
tésből idéz: „Vasárnapi és ünnepi istentiszteleteink nem annyira formai,
mint inkább tartalmi reformra szorulnak... Mindig az volt az eszményi
unitárius istentiszteleti szolgálat, amely a híveket eligazítva, megnyug-
tatva, felvilágosítva, felvillanyozva, megerősödve, felvértezve bocsá-
totta ki a templom falai közül egy heti távollétre, a földi élet küzdelmei
közé. Ha istentiszteleteinket tartalmilag nem tudjuk megreformálni, a
formai reformok bevezetése nem fog semmit érni.“

Az összefoglaló előadások után lelkészek mind a négy körben ala-
posan megtárgyalták istentiszteletünk jelenének, de főként jövőjének
a kérdéseit. Mindenütt jelentkezett az igény, hogy alkossunk a mai kor
vallásos emberének megfelelő, egységes formát, és tegyünk még nagyobb
hangsúlyt a tartalmi megújódásra.

SZÓSZÉK – ÚRASZTALA

AKIKET ISTEN LELKE VEZÉREL

Róm 8,14

„Akiiket Isten lelke vezérel, azok Istennek fiai . . .“

Milyen boldog érzés valakié lenni. Tudni, hogy nem vagyunk magunkra, valaki törődik velünk; megkínál az élet vizével, s aztán kézen fogva vezet. Milyen jó bírni valakit: édesanyát, kinek sokszor vagyunk tékozló gyermekei, de ki mégis mindig hazavár; hitvest, kivel közös örömről, bánatról, s az élet árnyas vagy napos oldalain megbizonyosodunk hűségéről, ragaszkodásáról. Bírni egy oltalmazót, ki a sors változásos perceiben mellettünk van. Milyen szerencsétlenség, ki elszigetelten éli le életét, s úgy áll, mint lombhullató őszben egy magányos, útszéli fa. De mindezek felül milyen boldog állapot Istent bírni s az Ő gyermekeinek, fiainak lenni.

Pedig ugye mind azok vagyunk, egy szerető Atyának gyermekei, ki örökös gondviselésével figyeli életünk menetét, s egyre várja megjavulásunkat, ott áll a régi úton, amelyen valaha elindultunk annyi szép álommal, amelyen sokszor magunkat is elvesztettük; ott áll, figyeli jöttünket, vajon kibontakozik-e a messzi távol ködéből gyermekeinek, az Isten-fiaknak arca. Mind azok vagyunk, Isten gyermekei, de nem mindannyian érdemesek az istenfiúságra. Ez egy nagy kincs, mely nem mindenkinek tulajdona, de melynek megszerzéséért küzdeni nemcsak célunk, de kötelességünk. Isten fiai azok, kiket Isten lelke vezérel, vagyis magukban hordozzák a tiszta hitnek, igazságkeresésnek, békességnek és szeretetnek drága kincseit.

Hordozzuk szét tekintetünket azokon a helyeken, melyek régmúlt időknek tanúi: egyszerű fejfákon, kopott írásos síremlékeken és sok-sok nyomon, rögön, melyek előttünk mind beszédessé válnak és megszólalnak.

Bonyolult, tengernyi ágazatúak ezek az utak, melyeken odáig eljuthatunk, de valami visz, sodor magával, mint az őszi szél a megsárgult falevelet. S ez, ami minket hordoz magával, ez az emlékezet szárnyára kap, majd letesz emberi életet, küzdelmek színterére, s beszélni kezd: „Nézd, kik itt nyugszanak, valamikor hitben, igazságkeresésben, békességben éltek, égtek el és emésztődtek fel. Imádságos reggelek, zoltáros esti órák határolták életüket. Küzdelmük felőrölte erejüket, meg nem értés, türelmetlenség kísérte kereszthordozó útjukon, mégis megmaradtak Isten fiainak a nehéz próbatételek útvesztőin.

Aztán visz tovább az emlékezet szárnya viharos, könnyes és véres évszázadok mélységein és magasságain át, hol az egykori Izrael népe,